

हाम्रो

पर्यावरण

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेशद्वारा प्रकाशित वर्ष १ - अंक-३ - फागुन - २०८२

भ्रमण तथा अनुगमन
कार्य प्रभावकारी बनाउन
प्रदेश सचिवको निर्देशन

मन्त्रालय तथा मातहतका निर्देशनालयबाट जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने अनुगमन तथा भ्रमण कार्यलाई थप व्यवस्थित, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउन उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका प्रदेश सचिव अजीतकुमार कर्णले सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिनु भएको छ ।

मन्त्रालयमा मिति २०८२ माघ २७ गते बसेको नियमित कर्मचारी बैठकमा बोल्दै सचिव कर्णले अनुगमनका लागि फिल्डमा जाने कर्मचारीहरूले अनिवार्य रूपमा पूर्वतयारीस्वरूप अनुगमन योजना पेश गर्नुपर्ने र भ्रमण सम्पन्न भएपछि यथार्थ विवरणसहितको विस्तृत प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था कडाइका साथ पालना गर्न आग्रह गर्नुभयो । उहाँले भ्रमणका क्रममा फिल्डमा कम समय बिताउने तर लामो अवधिको भ्रमण प्रतिवेदन तथा भ्रमण खर्चसम्बन्धी विल पेश गर्ने प्रवृत्ति रोकन विशेष निर्देशन समेत दिनुभयो । यस्तो अभ्यासले कार्यको पारदर्शिता र प्रभावकारितामा प्रश्न उठ्ने भएकाले त्यसलाई नियन्त्रण गर्न आवश्यक रहेको उहाँको भनाइ थियो ।

सचिव कर्णले आवश्यकताको आधारमा उद्देश्य र औचित्य स्पष्ट गरी भ्रमण आदेश स्वीकृतिका लागि पेश गरिएका मन्त्रालयले स्वीकृति प्रदान गर्ने बताउँदै, भ्रमणमा खटिएका कर्मचारीहरूले अनिवार्य रूपमा तथ्यमा आधारित विस्तृत प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने पनि स्पष्ट पार्नुभयो ।

चुत्रो संकलनबारे प्रकाशित अधिकांश समाचार आधारहीन

कर्णाली प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा चुत्रो सङ्कलन तथा निकासी अवैध रूपमा भइरहेको भन्ने विषयमा सामाजिक सञ्जाल तथा विभिन्न सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित समाचारहरू आधारहीन रहेको जानकारी उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा प्राप्त भएको छ । मन्त्रालयले ती समाचारहरूमा कुनै ठोस सत्यता नभेटिएको जनाएको छ ।

फोटो तथा भिडियोसहित सामाजिक सञ्जाल र सञ्चारमाध्यममा प्रसारित सामग्रीप्रति मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण भएपछि यस विषयमा आवश्यक छलफल गर्न मिति २०८२ फाल्गुन १० गते आकस्मिक बैठक बोलाइएको थियो । उक्त बैठकमा कर्णाली प्रदेशका ११ वटै डिभिजन वन कार्यालयका डिभिजनल वन अधिकृतहरू, प्रदेश वन निर्देशनालय तथा मन्त्रालयका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो । बैठकमा फलत फिल्डस्तरबाट विस्तृत प्रतिवेदन माग गरिएको थियो ।

प्राप्त प्रतिवेदन अनुसार सबै जिल्लाका डिभिजनल वन अधिकृतहरूले राष्ट्रिय तथा सामुदायिक वन क्षेत्रबाट स्वीकृत कार्ययोजना वमोजिम नेपाल सरकारले तोकेको राजस्व संकलन गरी सीमित मात्रामा चुत्रो सङ्कलन तथा निकासी अनुमति दिइएको जानकारी दिएका छन् । त्यसैगरी निजी जग्गाबाट भने स्थानीय व्यक्तिहरूले व्यवसायीहरूसँग समन्वय गरी

चुत्रो सङ्कलन तथा निकासी गरिरहेको उल्लेख गरिएको छ । समाचारमा उल्लेख गरिएजस्तो कुनै किसिमको अनियमितता वा अवैध गतिविधि फिल्डस्तरमा नभेटिएको पनि प्रतिवेदनमा जनाइएको छ ।

यसअघि कर्णाली प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा अवैध रूपमा चुत्रो सङ्कलन तथा निकासी भइरहेको भन्ने समाचार सार्वजनिक भएपछि मन्त्रालयले मिति २०८१ चैत २० गतेदेखि उक्त कार्य अस्थायी रूपमा रोकका गरेको थियो । त्यसपछि विषयको विस्तृत अध्ययनका लागि मन्त्रालयले तीन सदस्यीय समिति गठन गरेको थियो । समितिले विभिन्न जिल्लामा स्थानीय उपभोक्ता, सङ्कलक, व्यवसायी तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरूसँग छलफल गरी चुत्रो सङ्कलन तथा निकासी कार्यलाई प्रभावकारी नियमनसहित निरन्तर सञ्चालन गर्नुपर्ने सुझावसहितको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गरेको थियो । सोही प्रतिवेदनको आधारमा मन्त्रालयले चुत्रो सङ्कलन कार्य पुनः सुचारु गरेको हो । मन्त्रालयका अनुसार हाल कर्णाली प्रदेशका डोल्पा र हुम्ला बाहेक अन्य आठ जिल्लामा करिब ४० लाख किलोग्राम चुत्रो निजी जग्गाबाट सङ्कलन गर्न अनुमति दिइएको छ । त्यस्तै वन क्षेत्रबाट करिब ५५ हजार किलोग्राम चुत्रो सङ्कलन तथा निकासीका लागि अनुमति प्रदान गरिएको र सो अनुसार कार्य भइरहेको मन्त्रालयले जनाएको छ ।

सम्पादकीय

डहेलो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनमा सतकर्ता अपनाऔं

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको मासिक प्रकाशन “हाम्रो पर्यावरण” को तेस्रो अंक यहाँहरु माभ प्रस्तुत गर्न पाउँदा हामीलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ। अघिल्ला अंकहरूमा जस्तै यस अंकलाई पनि यहाँहरुले सद्भाव, माया र रचनात्मक सुभावा प्रदान गर्नुहुनेछ भन्ने विश्वास लिएका छौं। यस प्रकाशनका लागि आफ्ना सूचना, समाचार तथा लेख रचनाहरू पठाई गर्नुभएको अमूल्य सहयोगप्रति सम्पादन मण्डल हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ। “हाम्रो पर्यावरण” ले वन, वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षणसँग सम्बन्धित समाचारहरूका साथै विशेष गरी कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा मातहतका कार्यालयहरूले गरेका गतिविधिहरू यहाँहरुमाभ ल्याउने उद्देश्य राखेको कुरा सर्वविदित नै छ। यसका अतिरिक्त वातावरण संरक्षणसम्बन्धी सचेतनामूलक लेख, विचार तथा सिर्जनाहरू पनि यस प्रकाशनले निरन्तर समेट्दै आएको छ।

यस अंकमा हामीले विशेष रूपमा गर्मी सिजनसँगै बढ्ने वन डहेलो (आगलागी) नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको विषयलाई केन्द्रमा राखेका छौं। हरेक वर्ष फागुनदेखि जेठसम्मको अवधिमा कर्णाली प्रदेशका विभिन्न वन क्षेत्रहरूमा आगलागीका घटना बढ्दै जाने गरेका छन्, जसले वन सम्पदा, जैविक विविधता, वन्यजन्तु, मानव बस्ती तथा समग्र वातावरणमा गम्भीर असर पार्ने गरेको छ। वन डहेलोका कारण कार्बन उत्सर्जन वृद्धि भई जलवायु परिवर्तनलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाउने, माटोको उर्वराशक्ति घटाउने तथा जलस्रोतमा समेत प्रतिकूल प्रभाव पार्ने जस्ता समस्याहरू देखापर्ने गरेका छन्। वन डहेलो नियन्त्रण केवल सरकारी निकायहरूको मात्र जिम्मेवारी नभई समुदाय, स्थानीय तह, सुरक्षा निकाय तथा सबै सरोकारवालाहरूको साभ्भा दायित्व हो। समयमै सचेतना, पूर्वतयारी, द्रुत प्रतिक्रिया तथा स्थानीयस्तरमा सक्रिय सहभागिता बिना यस समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न सम्भव छैन। त्यसैले यस अंकमाफत हामी सबैमा आगलागी नियन्त्रणका लागि सचेत, जिम्मेवार र सक्रिय बन्न अपिल गर्दछौं।

यस प्रकाशनमाफत मन्त्रालयले दुई प्रमुख उद्देश्यहरू अधि सारेको छ। पहिलो, वन तथा वातावरण संरक्षणसम्बन्धी कार्यहरू सरोकारवालाहरू समक्ष पारदर्शी रूपमा प्रस्तुत गर्दै सकारात्मक सन्देश प्रवाह गर्नु हो। दोस्रो, विभिन्न कार्यालयहरूका असल अभ्यासहरूलाई एक अर्कामाभ आदान-प्रदान गर्दै सिकाइ र प्रेरणाको वातावरण सिर्जना गर्नु हो। साथै, कार्यसम्पादनका क्रममा देखिएका चुनौती र सुधारका पक्षहरूलाई औल्याउँदै सकारात्मक परिवर्तनतर्फ उन्मुख गराउने प्रयास पनि यस प्रकाशनले गर्नेछ। यस अंकमा मन्त्रालय तथा मातहतका निकायहरूले फागुन महिनाभरि सञ्चालन गरेका गतिविधिहरू, वन डहेलो नियन्त्रणका प्रयासहरू, जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू तथा सम्बन्धित विषयवस्तुहरू समेटिएका छन्। यसका अतिरिक्त केही नीतिगत तथा संस्थागत जानकारीहरू पनि समावेश गरिएका छन्। यस अंकको प्रकाशनमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने माननीय मन्त्रीज्यू, श्रीमान् सचिवज्यू, मन्त्रालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, जिल्लास्थित कार्यालयहरू तथा सम्पूर्ण शुभेच्छुकहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं। आगामी दिनहरूमा पनि यहाँहरुको निरन्तर सहयोग, सुभावा र सद्भावको अपेक्षा राख्दै वन तथा वातावरण संरक्षणको साभ्भा अभियानमा सबैलाई एकताबद्ध हुन आग्रह गर्दछौं।

कर्णाली प्रदेश पाटन तथा खर्क व्यवस्थापन रणनीति (२०२६-२०३६) स्वीकृत

कर्णाली प्रदेश सरकारको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले कर्णाली प्रदेश पाटन तथा खर्क व्यवस्थापन रणनीति (२०२६-२०३६) स्वीकृत गरेको छ। मन्त्रालयको मिति २०८२ माघ २८ गतेको मन्त्रिस्तरीय निर्णयमाफत उक्त रणनीति स्वीकृत गरिएको हो।

उक्त रणनीतिले कर्णाली प्रदेशका उच्च पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा रहेका जैविक विविधताका दृष्टिले अत्यन्त महत्वपूर्ण पाटन तथा चरणखर्कहरूको संरक्षण, व्यवस्थित व्यवस्थापन र दिगो उपयोग सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य लिएको मन्त्रालयले जनाएको छ। पाटन र खर्क क्षेत्रहरू स्थानीय पशुपालन, जैविक विविधता तथा ग्रामीण जीवनयापनसँग घनिष्ठ रूपमा जोडिएका महत्वपूर्ण प्राकृतिक सम्पदा हुन्। रणनीति तथा कार्ययोजनाले सन् २०३६ सम्ममा कर्णाली प्रदेशका पाटन तथा खर्क क्षेत्रहरूको संरक्षण र पारिस्थितिक पुनर्स्थापना गर्दै तिनलाई प्रदेशको आर्थिक समृद्धिमा योगदान दिने गरी दिगो रूपमा उपयोग गरिने दूरदृष्टि राखेको छ।

यस रणनीति अन्तर्गत पाँच प्रमुख रणनीतिक क्षेत्र निर्धारण गरिएका छन्। जसमा एकीकृत खर्क व्यवस्थापन योजना तथा तथ्याङ्क प्रणाली विकास, दिगो चरन तथा पशुपालन व्यवस्थापन, खर्क क्षेत्रको पारिस्थितिक पुनर्स्थापना र जैविक विविधता संरक्षण, दिगो खर्क-आधारित जीविकोपार्जन तथा हरित अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन, साथै क्षमता विकास, समन्वय, अनुसन्धान तथा जनचेतना अभिवृद्धि रहेका छन्। यी रणनीतिहरू अन्तर्गत विभिन्न कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने योजना तय गरिएको छ। उक्त रणनीति तथा कार्ययोजनालाई आगामी १० वर्षको अवधिमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न करिब ३१ करोड ४ लाख रुपैयाँ बराबरको बजेट प्रस्ताव गरिएको मन्त्रालयले जनाएको छ। मन्त्रालयका अनुसार रणनीति कार्यान्वयन भएपछि पाटन तथा खर्क क्षेत्रको संरक्षणसँगै स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जन र प्रदेशको दिगो आर्थिक विकासमा समेत सकारात्मक योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

कर्णाली प्रदेश खर्क व्यवस्थापन रणनीति तथा कार्ययोजना (२०२६ देखि २०३६) ले कर्णाली प्रदेशमा जम्मा ११,६०,७८८ हेक्टर पाटन खर्क रहेको विवरण उल्लेख गरेको छ। जुन नेपालका ७ वटै प्रदेशहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३४%) रहेको छ। कर्णाली प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा डोल्पा जिल्लामा सबैभन्दा बढी (२९%) पाटन खर्क रहेको छ भने दैलेख रूकुम पश्चिम र सल्यान जिल्लामा करिब ५ प्रतिशत (प्रति जिल्ला) भन्दा कम पाटन खर्कहरू रहेका छन्।

खोटे संकलन कार्यविधि २०८१ को संशोधन प्रस्ताव मन्त्रपरिषद्मा पेश हुन सकेन

कर्णाली प्रदेश सरकारको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले कर्णाली प्रदेश खोटे सङ्कलन कार्यविधि २०८१ मा देखिएका त्रुटिहरू सच्याउन तयार पारेको संशोधन प्रस्ताव हालसम्म मन्त्रपरिषद्को बैठकमा पेश हुन सकेको छैन।

कर्णाली प्रदेश सरकार मन्त्रपरिषद्को मिति २०८१ असार १३ गतेको बैठकबाट स्वीकृत उक्त कार्यविधिमा केही प्रावधानहरू त्रुटिपूर्ण रहेको जनाउँदै त्यसको व्यावहारिक कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको सरोकारवालाहरूले बताएका थिए। कार्यविधि स्वीकृत भएपछिका दिनहरूमा खोटे सङ्कलन तथा विक्री-वितरण प्रयोजनका लागि सामुदायिक वनका कार्ययोजनाहरू स्वीकृत हुन नसकेको र त्यसका कारण खोटे सङ्कलन तथा विक्री-वितरण व्यवसायमा नकारात्मक

प्रभाव परेको भन्दै मिति २०८२ साउन १४ गते मन्त्रालयमा निवेदन समेत पेश गरिएको थियो। उक्त समस्यालाई मध्यनजर गर्दै मन्त्रालयले कार्यविधिमा रहेका प्रावधानहरूको अध्ययन गर्न, प्रचलित कानून तथा निर्देशिकासँग यसको सामञ्जस्यता जाँच र अन्य प्रदेशहरूको अभ्यासको समेत अध्ययन गरी आवश्यक संशोधनका सुझाव दिन तीन सदस्यीय अध्ययन समिति गठन गरेको थियो।

समितिले डिभिजनल वन अधिकृतहरू, व्यवसायीहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग विभिन्न चरणमा छलफल गरी कर्णाली प्रदेश खोटे सङ्कलन कार्यविधि २०८१ का केही प्रावधानहरू संशोधन गर्नुपर्ने निष्कर्षसहित प्रतिवेदन मन्त्रालयमा बुझाएको थियो। समितिको प्रतिवेदन अनुसार कार्यविधिका दफा ३,

दफा ४(१), दफा ५(४), दफा ७(२) र दफा ८(१) का प्रावधानहरू प्रचलित संघीय खोटे सङ्कलन कार्यविधि निर्देशिका २०६४ तथा सामुदायिक वन स्रोत सर्वेक्षण मार्गदर्शन २०६५ सँग बाझिने, अव्यवहारिक र कार्यान्वयनका दृष्टिले बोझिलो भएको कारण संशोधन आवश्यक रहेको उल्लेख गरिएको छ।

विशेषगरी कार्यविधिको दफा ३ को उपदफा (१) मा डिभिजन वन कार्यालयले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका सरकारद्वारा व्यवस्थित वनका खोटे सल्ला रुखहरूको स्थानीय तह अनुसार तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका सबै खोटे सल्ला रुखहरूको गणना गरी स्रोत सर्वेक्षण तथा आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नुपर्ने प्रावधान राखिएको छ। यस प्रावधानका कारण सामुदायिक वनको कार्ययोजना निर्माणकै क्रममा विस्तृत रुख गणना गर्नुपर्ने अवस्था देखिएको भन्दै मन्त्रालयले उक्त प्रावधानलाई स्याम्पलिङ विधि मार्फत रुख गणना गर्ने व्यवस्था राख्ने गरी संशोधन प्रस्ताव तयार पारेको थियो।

तर उक्त संशोधन प्रस्तावमा कर्णाली प्रदेश सरकारको मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालयले सहमति नदिँदा प्रस्ताव मन्त्रपरिषद्को बैठकमा पेश हुन सकेको छैन। यस विषयमा सहमति जुटाउन मन्त्रालयले मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालयका प्रमुख सचिव लगायतका पदाधिकारीहरूको सहभागितामा विभिन्न चरणमा छलफल समेत गरिसकेको जनाएको छ।

जाजरकोटमा घाइते हाडफोर गिद्धको उद्धार तथा उपचार

डिभिजन वन कार्यालय, जाजरकोटले घाइते अवस्थामा भेटिएको एक हाडफोर गिद्ध (Vulture) को सफल उद्धार तथा उपचार गरेको छ।

मिति २०८२ साल फाल्गुण १८ गते कुशे गाउँपालिका अन्तर्गतको सामुदायिक वन क्षेत्रबाट उक्त गिद्ध घाइते अवस्थामा फेला पारिएको थियो। स्थानीयको सूचनाका आधारमा वन कार्यालयको टोलीले गिद्धको उद्धार गरी कार्यालयमा ल्याएको थियो। उद्धार पश्चात् गिद्धलाई आवश्यक उपचार तथा स्याहार-सुसार प्रदान गरिएको थियो

। उपचारपछि गिद्धको स्वास्थ्य अवस्थामा क्रमिक सुधार आएको छ र हाल उक्त गिद्ध तन्दुरुस्त हुँदै गएको कार्यालयले जनाएको छ।

हाडफोर गिद्ध लोपोन्मुख वन्यजन्तु अन्तर्गत पर्ने महत्वपूर्ण प्रजाति भएकाले यसको संरक्षण अत्यन्त आवश्यक रहेको वन कार्यालयले जनाएको छ। यस्ता प्रजातिको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको भूमिका महत्वपूर्ण हुने भएकाले सबैलाई सचेत रहन समेत आग्रह गरिएको छ।

“वन डहेलो नियन्त्रण, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई पूर्ण कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं”

नेपालमा देखा पर्ने विभिन्न विपद्जन्य घटनामध्ये वन क्षेत्रमा हुने आगलागी (वन डहेलो) एक प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहँदै आएको छ। वन डहेलोका कारण जनधनमा प्रत्यक्ष क्षति पुग्नुका साथै वायु प्रदूषण वृद्धि, जनस्वास्थ्यमा नकारात्मक असर, पानीका मुहान सुक्ने, तथा सिँचाई र खानेपानीका स्रोतहरूमा कमी आउने जस्ता बहुआयामिक समस्या उत्पन्न हुने गरेका छन्।

पछिल्ला वर्षहरूमा वनमाथिको मानव निर्भरता क्रमशः घट्दै गएको देखिन्छ। वनमा घाँस-दाउरा संकलन तथा गाईवस्तु चराउने परम्परा कमजोर बन्दै जानु, काठको सट्टा धातु तथा प्लास्टिकजन्य सामग्रीको प्रयोग बढ्नु, र दाउराको विकल्पका रूपमा ग्यास तथा विद्युत् उपलब्ध हुनु यसका प्रमुख कारणहरू हुन्। यसले एकातिर वन क्षेत्र विस्तारमा टेवा पुऱ्याएको भए पनि अर्कोतर्फ वन व्यवस्थापनमा चुनौती थपिएको छ।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणद्वारा सार्वजनिक तथा कार्यान्वयनमा ल्याइएको “वन डहेलो नियन्त्रण, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना २०८२” अनुसार बाँके, बर्दिया, चितवन, दाङ, कैलाली, कञ्चनपुर, पर्सा, सल्यान र सुर्खेत जिल्ला उच्च जोखिम क्षेत्रमा सूचीकृत छन्। विगत केही वर्षयता वन डहेलोका घटनामा तीव्र वृद्धि भएको तथ्यांकले पनि सुर्खेत जिल्लालाई उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका रूपमा पुष्टि गरेको छ।

यसै सन्दर्भमा, सुर्खेत जिल्लामा वन डहेलोको जोखिम उच्च हुनुका कारणहरू, पूर्वतयारी तथा नियन्त्रणका उपायहरू, वनमा जानाजानी आगो लगाउने व्यक्तिमाथि हुने सजाय र वन डहेलोबाट जोगिन नागरिकहरूले अपनाउनुपर्ने सावधानी लगायतका विषयमा केन्द्रित रहेर डिभिजन वन कार्यालय, सुर्खेतका सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत राधाकृष्ण दाससँग गरिएको कुराकानी प्रस्तुत गरिएको छ।

राधाकृष्ण दास
डिभिजनल वन अधिकृत
डिभिजन वन कार्यालय, सुर्खेत

सर, यहाँलाई हार्दिक स्वागत छ।

धन्यवाद

पछिल्लो समय सुर्खेत जिल्लामा वन डहेलोको अवस्था कस्तो देखिन्छ ?

चालु आर्थिक वर्षमा अहिलेसम्म सुर्खेतमा एउटा मात्रै वन डहेलोको घटना सुन्नमा आएको छ। तर अब डहेलोको सिजन सुरु हुँदैछ, त्यसैले घटनाहरू बढ्न सक्ने सम्भावना छ। यसलाई ध्यानमा राख्दै हामीले पूर्वतयारी तथा प्रतिकार योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएका छौं।

उच्च जोखिम क्षेत्रहरूलाई डहेलोबाट जोगाउन के योजना बनाइएको छ ?

हामीले दुई प्रकारका योजना बनाएका छौं—पहिलो, डहेलो हुन नदिन रोकथामका उपायहरू; दोस्रो, डहेलो भइसकेपछि नियन्त्रण गर्ने रणनीति। यी योजनालाई फिल्डमा कार्यान्वयन गरिरहेका छौं। पूर्ण रूपमा नियन्त्रण गर्न नसकिए पनि विगतको तुलनामा घटनाहरू कम गर्ने लक्ष्य छ।

यी योजनाहरू व्यवहारमा कसरी कार्यान्वयन भइरहेका छन् ?

जिल्लाभरका सामुदायिक वनमा

सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरेका छौं। प्रत्येक सामुदायिक वनमा १०-१५ जनाको क्विक रेस्पन्स टिम गठन गरिएको छ। फायर फाइटिङ उपकरण खरिद गरी तयारी अवस्थामा राखिएको छ।

अग्निरेखा (फायरलाइन) सफा गर्ने, वन क्षेत्रका बाटोहरूमा चेतनामूलक होर्डिङ बोर्ड राख्ने, र वन क्षेत्रमा प्रवेश गर्ने स्थानहरूमा निगरानी बढाउने काम पनि गरिएको छ। साथै, डिभिजन वन कार्यालयमा फोकल पर्सन तोकिएको छ र कार्यालयस्तरमै क्विक रेस्पन्स टिम गठन गरिएको छ।

सुर्खेतमा वन डहेलो लाग्नुका मुख्य कारण के हुन् ?

मुख्यतया मानवीय कारण नै प्रमुख छन्। सुकेका पातपतिङ्गर, बिडी-चुरोटका ठुटा, गोठालाहरूले घाँस पलाउने उद्देश्यले आगो लगाउनु, वन्यजन्तु भगाउन आगो प्रयोग गर्नु आदि कारणले डहेलो बढेको देखिन्छ।

भनेपछि मानवीय कारण नै प्रमुख हो ?

हो, लगभग सबै डहेलो मानवीय कारणले नै हुन्छन्। केही अज्ञानतावश हुन्छन्

भने केही जानीजानी लगाइएका हुन्छन्।

वन नजिकका बस्तीहरूलाई जोखिमबाट जोगाउन के गरिएको छ ?

ती बस्तीहरूका बासिन्दा पनि सामुदायिक वनका उपभोक्ता हुने भएकाले उपभोक्ता समूहमार्फत सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरेका छौं। आमसभा, सूचना प्रसार र तालिममार्फत उनीहरूलाई सचेत गराइएको छ।

डहेलो नियन्त्रणका लागि हालसम्म के-कस्ता काम भएका छन् ?

सचेतनामूलक कार्यक्रम, तालिम, सञ्चारमाध्यमबाट सूचना प्रसारण, स्थानीय तहसँग समन्वय, क्विआरटी गठन, सुरक्षा निकायसँग सहकार्य जस्ता काम गरिरहेका छौं। साथै, सामुदायिक वनहरूमा आवश्यक उपकरणको व्यवस्था गरिएको छ।

मौसम परिवर्तनले डहेलोको जोखिममा कस्तो असर पारेको छ ?

मौसम परिवर्तनका कारण वर्षा अनियमित भएको छ। फागुनदेखि जेठ-असारसम्म सुख्खा मौसम लामो हुँदा पातपतिङ्गर सुक्छन् र सानो बाँकी पृष्ठ १० मा

सुर्खेतमा वन व्यवस्थापन र संरक्षणसम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न

डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेतले वन व्यवस्थापन, संरक्षण तथा दिगो उपयोग प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले विभिन्न मितिमा सरोकारवालामुखी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ ।

फाल्गुन २ गते डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेतको आयोजनामा चुत्रो (वनजन्य जडीबुटी) को दिगो सङ्कलन सम्बन्धमा जिल्लाका सरोकारवालाहरूसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको हो । कार्यक्रममा चुत्रोको वैज्ञानिक तथा दिगो रूपमा सङ्कलन गर्ने विधि, यसको संरक्षण तथा व्यावसायिक उपयोगका विषयमा विस्तृत छलफल गरिएको थियो । सहभागीहरूले प्राकृतिक स्रोतको दीर्घकालीन संरक्षण गर्दै स्थानीय आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने उपायहरूबारे धारणा राखेका थिए । सोही दिन वन डढेलो रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि सामुदायिक वनका पदाधिकारीहरूसँग वीरेन्द्रनगरमा अर्को छलफल कार्यक्रम पनि आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा वन डढेलोका कारण, यसको न्यूनीकरणका उपाय तथा समुदायस्तरमा अपनाउनुपर्ने सावधानीका विषयमा जोड दिइएको थियो । वन क्षेत्रमा हुने डढेलो नियन्त्रणमा स्थानीय समुदायको सक्रिय भूमिका अपरिहार्य रहेको

सहभागीहरूले बताएका थिए ।

फाल्गुन ७ गते सिम्ता सब-डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारीहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठी सम्पन्न गरिएको छ । उक्त कार्यक्रममा सामुदायिक वन व्यवस्थापनका चुनौती, सम्भावना तथा दिगोपनाका उपायबारे छलफल गरिएको थियो ।

फाल्गुन ११ गते दशरथपुर सब-डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्रभित्र

रहेका सामुदायिक वनका पदाधिकारीहरूसँग पनि अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा वन संरक्षण, व्यवस्थापन सुधार तथा उपभोक्ताहरूको सक्रिय सहभागिता बढाउने विषयमा जोड दिइएको थियो । डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेतले यस्ता कार्यक्रमहरूले वन स्रोतको दिगो उपयोग, संरक्षण र स्थानीय समुदायको आर्थिक सुदृढीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरेको छ ।

सल्यानका १६ सामुदायिक वनमा दिगो वन व्यवस्थापन लागू

सल्यान जिल्लाका १६ वटा सामुदायिक वनमा वन संवर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन कार्यक्रम सुरु गरिएको छ । कर्णाली प्रदेश सरकारको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको कार्यविधिअनुसार जिल्लाभर उक्त कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइएको हो ।

कार्यक्रमको उद्घाटन कालिमाटी गाउँपालिका-२ मा अवस्थित सगरमाथा सामुदायिक वनबाट गरिएको हो । उद्घाटन समारोहमा कर्णाली प्रदेशका उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्री सुरेश अधिकारी प्रमुख अतिथिका रूपमा उपस्थित रहनुभएको थियो । समारोहमा बोल्दै मन्त्री अधिकारीले सामुदायिक वनमा रहेका धेरै रुखहरू अत्यधिक पुराना भइसकेको र कृहिने अवस्थामा पुग्दा पनि तिनको उचित उपयोग हुन नसकेको उल्लेख गर्नुभयो । उहाँले भन्नुभयो, “रुखहरू खेर जाँदा न

उपभोक्ताले फाइदा लिन सकेका छन्, न त राज्यले आर्थिक आम्दानी प्राप्त गरेको छ । अब दिगो वन व्यवस्थापनमार्फत १०० वर्षभन्दा पुराना रुखबाट पनि आर्थिक लाभ लिन सकिन्छ ।” उहाँका अनुसार यस कार्यक्रमले पुराना तथा रोगग्रस्त रुखहरूको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी नयाँ विरुवा हुर्कन सहयोग पुऱ्याउनेछ । यसले वनको पुनर्जनन प्रक्रियालाई मजबुत बनाउँदै दीर्घकालीन रूपमा वन संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । साथै, यसबाट वर्तमान मात्र नभई भावी पुस्ताले समेत लाभ लिन सक्ने उहाँले बताउनुभयो ।

कार्यक्रमबाट प्राप्त हुने आम्दानी स्थानीय समुदायको विकासमा खर्च गरिने अपेक्षा गरिएको छ । साथै, वन क्षेत्रमा नयाँ पालुवा र विरुवाहरूको वृद्धि र संरक्षणमा समेत सहयोग पुग्नेछ । सामुदायिक वन समुदायको साझा सम्पत्ति भएकाले यसको

संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोग अपरिहार्य रहेको मन्त्री अधिकारीले जोड दिनुभयो । डिभिजन वन कार्यालय सल्यानका प्रमुख टेकबहादुर रावलले प्रदेश सरकारले आवश्यक कार्यविधि तयार गरिसकेको जानकारी दिँदै सोहीअनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने बताउनुभयो ।

उहाँका अनुसार चालु आर्थिक वर्षमा जिल्लाका १६ वटा सामुदायिक वनमा दिगो वन व्यवस्थापन कार्य अधि बढाइनेछ । दिगो वन व्यवस्थापनले वनको उत्पादनशीलता वृद्धि, वनजन्य स्रोतको उचित उपयोग तथा स्थानीय समुदायलाई प्रत्यक्ष आर्थिक लाभ पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ । यस कार्यक्रमले वन संरक्षण र आर्थिक समृद्धिलाई संगसंगै अधि बढाउने विश्वास गरिएको छ । कार्यक्रममा सहभागी उपभोक्ताहरूले समेत यसबाट समुदायलाई दीर्घकालीन फाइदा पुग्ने बताएका छन् ।

लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम “दिगो वन विकास तथा व्यवस्थापन” अन्तर्गत विद्यालय स्तरीय लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

आठबिसकोट सब-डिभिजन वन कार्यालय, रुकुम (पश्चिम भाग) को आयोजनामा उक्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । कार्यक्रम आठबिसकोट नगरपालिकाको वडा नं. १० स्थित श्री जनविकास माध्यमिक विद्यालय तथा वडा नं. ११ स्थित राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालयमा आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा कक्षा ८, ९ र १० मा अध्ययनरत १२० जना विद्यार्थीहरूको सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रममा लोपोन्मुख वन्यजन्तुको संरक्षणको आवश्यकता, जैविक विविधताको महत्व, वन्यजन्तु तथा मानवबीचको सम्बन्ध र संरक्षणका उपायहरूबारे जानकारी दिइएको थियो ।

वन प्राविधिकहरूले प्रस्तुति मार्फत विद्यार्थीहरूलाई वन्यजन्तु संरक्षणमा सचेत

र जिम्मेवार बन्न प्रेरित गरेका थिए । साथै, वन्यजन्तु संरक्षणमा स्थानीय समुदाय तथा विद्यार्थीहरूको भूमिका महत्वपूर्ण हुने कुरामा जोड दिइएको थियो ।

यस्ता कार्यक्रमले विद्यार्थीहरूमा वातावरणीय चेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै भविष्यमा संरक्षणमुखी सोच विकास गर्न सहयोग पुग्ने आयोजकले जनाएको छ ।

दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अभिमुखीकरण कार्यक्रम

डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेत अन्तर्गतका गुर्भाकोट र छिन्चु सब-डिभिजन वन कार्यालयको आयोजनामा सामुदायिक वनमा दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयनसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

सब-डिभिजन वन कार्यालयहरूको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने विभिन्न सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूलाई लक्षित गरी छुट्टाछुट्टै रूपमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गरिएको हो । कार्यक्रममार्फत दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, वन स्रोतको वैज्ञानिक व्यवस्थापन तथा दीर्घकालीन संरक्षणका विषयमा जानकारी गराइएको थियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा वन प्राविधिकहरूले दिगो वन व्यवस्थापनका अवधारणा, कार्यान्वयन प्रक्रिया, लाभ तथा समुदायको भूमिकाबारे सहजीकरण गरेका

थिए । साथै, वनको उत्पादनशीलता वृद्धि, वनजन्य स्रोतको सदुपयोग र स्थानीय स्तरमा आर्थिक लाभ सिर्जना गर्ने विषयमा समेत छलफल गरिएको थियो ।

गुर्भाकोट सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्रमुख हरिस खत्रीले कार्यक्रमले सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूलाई दिगो वन व्यवस्थापनतर्फ उन्मुख गराउने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । त्यसैगरी, छिन्चु सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्रमुख भुमी थारुले वन संरक्षण र व्यवस्थापनमा समुदायको सक्रिय सहभागिता अपरिहार्य रहेको बताउनुभयो । डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेतले यस्ता अभिमुखीकरण कार्यक्रमले सामुदायिक वनहरूको दिगो व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने तथा वन संरक्षणसँगै स्थानीय आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुग्ने अपेक्षा गरेको छ ।

जलवायु वित्त सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको विज्ञान, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन महाशाखाको समन्वय तथा International Union for Conservation of Nature (IUCN) को आयोजनामा जलवायु वित्त सम्बन्धी तीन दिने क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । कर्णाली प्रदेशको राजधानी सुर्खेतमा आयोजित उक्त कार्यक्रममा प्रदेश तथा स्थानीय तहका प्रतिनिधि, सरकारी निकायका कर्मचारी, सरोकारवाला संस्था तथा विज्ञहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रममा जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित वित्तीय स्रोतहरूको परिचालन, परियोजना विकास तथा प्रभावकारी उपयोगका विषयमा प्रशिक्षण तथा अन्तरक्रियात्मक छलफल गरिएको मन्त्रालयले जनाएको छ ।

१३ वर्षमा १३ हजार बढी वन डहेलोका घटना

प्रगति ढकाल/काठमाडौं

१-७ चैतसम्म मुलुकभर वन डहेलो सप्ताह चल्यो । यही अवधिमा वन तथा भू-संरक्षण विभागले वन डहेलोसम्बन्धी एक प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको थियो । सो प्रतिवेदनमा मुलुकमा पछिल्लो १३ वर्षको 'स्याटेलाइट' तथ्याङ्कअनुसार डहेलोको जोखिम बढिरहेको उल्लेख छ ।

विभागको तथ्याङ्कमा २०७० देखि २०८२ सालसम्म देशभर १३ हजार ६२२ वटा वन डहेलो घटना अभिलेख भएका छन् । वन डहेलो गम्भीर वातावरणीय चुनौतीका रूपमा देखिएको छ । प्रतिवेदन अनुसार नेपालमा वन डहेलो मौसमी प्रकृतिको देखिन्छ । कूल घटनामध्ये करिब ८९ प्रतिशत वन डहेलो फागुनदेखि वैशाखसम्म भएका छन् । त्यस अवधिमा समयमा लामो सुख्खा, न्यून आर्द्रता, उच्च तापक्रम, हावाको तीव्रता, कृषि अवशेष जलाउने प्रचलन, वन क्षेत्रमा मानव गतिविधि वृद्धिका कारण वन डहेलोको जोखिम बढी हुने उल्लेख छ । वैशाख महिनामा कूल घटनाको करिब ५७ दशमलव ७ प्रतिशत वन डहेलो भएको जनाइएको छ । २०७३ साललाई सबैभन्दा गम्भीर वन डहेलो वर्षका रूपमा देखाइएको छ । २०७८ र २०८१ सालमा उल्लेख्य संख्यामा डहेलोका घटना अभिलेख गरिएका छन् ।

विभागको विश्लेषणात्मक प्रतिवेदनअनुसार १ वैशाख २०८२ देखि २९ फागुनसम्म देशभर कम्तीमा २८२ वटा डहेलोका घटना अभिलेख भएका छन् । प्रतिवेदनअनुसार गत वैशाख १ देखि फागुन २९ सम्म वन डहेलो देशका सातै प्रदेशमा फैलिएको भए पनि सुदूरपश्चिम प्रदेश सबैभन्दा बढी प्रभावित देखिएको छ । सो प्रदेशमा मुलुकको कूल घटनाको करिब एक तिहाइ अर्थात् ३३ दशमलव ३ प्रतिशत

वन डहेलो गएको थियो । प्रदेशगत रूपमा बागमतीमा १९ दशमलव १ र कर्णालीमा १६ दशमलव ७, गण्डकी प्रदेशमा ९ दशमलव ६, लुम्बिनी प्रदेशमा ८ दशमलव ९, कोशी प्रदेशमा ८ दशमलव २ र मधेश प्रदेशमा ४ दशमलव ३ प्रतिशत वन डहेलोका घटना भएका छन् ।

सोही अवधिमा जिल्लागत रूपमा कञ्चनपुर सबैभन्दा बढी प्रभावित जिल्ला बनेको छ । त्यहाँ ४१ वटा डहेलो घटना अभिलेख भएका छन् । चितवनमा २७, कैलालीमा १९ र सुर्खेतमा १८ घटना देखिएका छन् । वन तथा भू-संरक्षण विभागका महानिर्देशक धीरेन्द्रकुमार प्रधानले डहेलोको बढ्दो जोखिमलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गर्न सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका निकायहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह,

सबैभन्दा धेरै डहेलोका घटना चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा देखिएको छ । त्यहाँ मात्र २७ वटा डहेलोका घटना भएको उल्लेख छ । त्यसपछि शुक्लाफाँटा राष्ट्रिय निकुञ्जमा २४ र कोशी टप्पु वन्यजन्तु आरक्षमा १२ डहेलोका घटना दर्ता भएका छन् । यसैगरी बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा ६, अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रमा ५, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्जमा ३, मनास्लु संरक्षण क्षेत्रमा ३ र ढोरपाटन सिकार आरक्षमा २ वटा डहेलोका घटना भएका थिए । संरक्षित क्षेत्रमा डहेलो पुग्नु जैविक विविधता संरक्षणका दृष्टिले गम्भीर मानिन्छ । वन्यजन्तुको बासस्थान, वनस्पति तथा समग्र पारिस्थितिक प्रणालीमा यसको प्रत्यक्ष असरपर्ने गर्छ ।

वन्यजन्तु कोषका नेपाल प्रतिनिधि डा. घनश्याम गुरुडले पछिल्लो समय संरक्षित क्षेत्र

सुरक्षा निकाय, निजी क्षेत्र, सञ्चारमाध्यम तथा स्थानीय समुदायबीच समन्वय अनिवार्य रहेको बताए ।

'वन डहेलो व्यवस्थापन कुनै एक निकायको मात्र जिम्मेवारी होइन, यो सम्पूर्ण समाजको साझा दायित्व हो,' उनले भने । महानिर्देशक प्रधानले डहेलो रोकथाम, शीघ्र सूचना आदानप्रदान, समयमै नियन्त्रण तथा जनचेतना अभिवृद्धिमा सबै पक्षको सक्रिय सहभागिता आवश्यक रहेकामा जोड दिए ।

जैविक विविधतामाथि खतरा

मुलुकका विभिन्न संरक्षित क्षेत्रमा पछिल्लो समय डहेलोका घटना बढ्दै गएको छ । विभागको प्रतिवेदन अनुसार गत वैशाख १ देखि फागुन २९ सम्म संरक्षित क्षेत्रमा कूल ८२ वटा डहेलोका घटना दर्ता भएका छन् ।

आसपासका वन क्षेत्रमा देखिएका डहेलोका घटनाले वन्यजन्तु र प्राकृतिक स्रोतसाधनमा गम्भीर असर पार्न सक्ने बताए । उनले यसलाई समयमै नियन्त्रण गर्न आवश्यक रहेकामा जोड दिए ।

हिउँद खडेरीले डहेलो डर

'वनमा आगलागी हुँदा मानवीय क्षति कम गर्ने उपायलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्छ । साथै डहेलो नियन्त्रणका लागि व्यापक जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने, वन क्षेत्रमा 'फायर लाइन' विस्तार गर्नुपर्ने र स्थानीयस्तरमा तालिम तथा तयारी बढाउनुपर्ने आवश्यकता छ,' गुरुडले भने, 'पानीका स्रोतहरूको संरक्षण, आगलागी नियन्त्रणका लागि आवश्यक साधनस्रोतको व्यवस्था तथा प्रभावकारी प्रचारप्रसारमार्फत समुदायलाई सचेत बनाउनु अत्यन्त महत्वपूर्ण

वन व्यवस्थापन कार्ययोजना

हुम्लामा जडीबुटी निकासी ठप्प, करोडौं राजस्व गुठ्यो

हुम्ला जिल्लामा पञ्चवर्षीय वन व्यवस्थापन कार्ययोजना समयमै नबन्दा जडीबुटी तथा वन पैदावर निकासी पूर्ण रूपमा प्रभावित भएको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षमै कार्ययोजनाको म्याद सकिए पनि हालसम्म नयाँ कार्ययोजना स्वीकृत हुन नसक्दा जिल्लाबाट कुनै पनि जडीबुटी निकासी हुन सकेको छैन। यसले स्थानीय अर्थतन्त्र मात्र नभई प्रदेश सरकारको राजस्व संकलनमा समेत ठूलो असर पारेको छ। यसअघिको कार्ययोजनाको म्याद सकिएपनि नयाँ कार्ययोजना बनाउन ढिलाई भएको हो।

डिभिजन वन कार्यालय हुम्लाका निमित्त डिभिजन प्रमुख महेश कुमाईका अनुसार आफू मांसिर महिनामा कार्यालयमा आएपछि कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियालाई तीव्रता दिइएको छ। उनले कार्ययोजना निर्माणमा ढिलाइ हुँदा करिब ४ करोड रुपैयाँ बराबरको राजस्व संकलन हुन नसकेको जानकारी दिए। “वन व्यवस्थापन कार्ययोजना समयमै नबन्दा जडीबुटी संकलन र निकासी रोकिएको छ, जसले प्रत्यक्ष रूपमा राजस्वमा असर पारेको छ,” उनले भने।

वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाले वन स्रोतको दिगो उपयोग, संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट मार्गनिर्देशन दिने काम गर्छ। जडीबुटी संकलन, प्रशोधन र निकासीलाई व्यवस्थित बनाउँदै वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्न पनि कार्ययोजना अपरिहार्य मानिन्छ। कार्ययोजना बिना वन पैदावरको संकलन तथा निकासी कानुनी रूपमा सम्भव हुँदैन, जसले स्थानीय वासिन्दाको आयआर्जनमा समेत असर पार्छ।

कार्ययोजना निर्माणका लागि बजेट अभाव भएपछि एनसाव नामक कार्यक्रम र आन्तरिक स्रोतबाट रकम व्यवस्थापन गरिएको छ। परामर्शदाता छनोट गरी थप बजेटका लागि उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा प्रस्ताव पठाइएको छ। अहिले वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) को प्रारम्भिक प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ। कार्यसूची तथा क्षेत्र निर्धारण प्रस्ताव मन्त्रालयमा स्वीकृतिका लागि पेश गरिएको छ। स्वीकृति प्राप्त भएपछि विस्तृत EIA प्रक्रिया अघि बढाइने जनाइएको छ।

वन निर्देशनालयमा कार्ययोजना

पेश गरेपछि मन्त्रालयमा प्रस्तुतीकरण गरी राय सुझाव समेटेर अन्तिम रूप दिइनेछ। त्यसपछि वातावरण मन्त्रालयबाट EIA स्वीकृत गरिने प्रक्रिया पूरा हुनेछ।

हिमाली जिल्ला हुम्लाबाट जटामसी, कुटकी, सेतकचिनी लगायत ४२ प्रकारका जडीबुटी पाइन्छन्, जसले स्थानीय स्तरमा ठूलो आर्थिक सम्भावना बोकेको छ। डिभिजन वन कार्यालयका अनुसार कार्ययोजनाको करिब ७० प्रतिशत काम सम्पन्न भइसकेको छ। समयमै कार्ययोजना स्वीकृत भएमा निकासी प्रक्रिया सुचारु भई राजस्व वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ।

लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण सचेतना कार्यक्रम

जाजरकोटको जुनिचाँदे गाउँपालिका-१ मा अवस्थित श्री नारायण चौर माध्यमिक विद्यालयमा विद्यालयस्तरीय लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ। विद्यार्थी तथा शिक्षकहरूलाई लक्षित गरी आयोजना गरिएको उक्त कार्यक्रममा लोपोन्मुख

वन्यजन्तुको संरक्षण, यसको महत्व तथा मानव क्रियाकलापले पार्ने प्रभावबारे जानकारी गराइएको थियो। कार्यक्रममा सहभागीहरूलाई वन्यजन्तु संरक्षणमा समुदायको भूमिका र जिम्मेवारीबारे समेत सचेत गराइएको थियो। डिभिजन वन कार्यालयका अनुसार कार्यक्रममार्फत

विद्यार्थीहरूमा संरक्षणप्रति सकारात्मक सोच विकास गराउने उद्देश्य राखिएको थियो। थप विवरणका लागि डिभिजन वन कार्यालय वा सब डिभिजन वन कार्यालयसँग सम्पर्क गर्न सकिने डिभिजनल वन अधिकृत दिपेश केसीले जानकारी दिएका छन्।

पाटन खर्क व्यवस्थापन रणनीति (२०२६-२०३६) कार्यकारी सारांश

आर्थिक दृष्टिले कर्णाली प्रदेश नेपालका सबैभन्दा कम विकसित प्रदेशहरूमध्ये एक हो। बस प्रदेशले आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा केवल ४.२% मात्रै योगदान गरेको थियो। प्रदेशमा बहुआयामिक गरिवीको स्तर अत्यधिक छ; यहाँ ६ लाखभन्दा बढी मानिसहरू गरिवीमा जीवनयापन गरिरहेका छन्। प्रदेशको कुल उत्पादनमा कृषि, वन र मत्स्य क्षेत्रको योगदान बढी छ। उक्त आर्थिक क्षेत्रले कर्णालीको कुल ग्राहस्थ उत्पादनको २९.५१% हिस्सा ओगटेका छन्।

पूर्वाधारको हिसाबले पनि कर्णालीको अवस्था राम्रो छैन। प्रदेशका केवल ५६.८% परपरिवारमा मात्रै राष्ट्रिय ग्रिडबाट विद्युत् पहुँच पुगेको छ। सहक पूर्वाधार अपर्याप्त छ। सन् २०२३ सम्म राष्ट्रिय राजमार्ग र फिडर सडकको कुल लम्बाइ १,६५७ किमी पुगेको छ, जसमध्ये ७९७ किमी मात्र कालोपत्रे सडक रहेका छन्।

खर्कको बहुआयामिक महत्त्व:

कर्णाली प्रदेशमा खर्कहरूले १,१६०,७८८ हेक्टर क्षेत्र ओगटेका छन्, जुन नेपालको कुल खर्क क्षेत्रफलको २४१% हो। यहाँका सर्कएक जैविक विविधताका खानी हुन् र विविध प्रकारका वनस्पति तथा जीवजन्तुका महत्वपूर्ण वासस्थान हुन्। यहाँका खर्कहरूमा १०४ वनस्पतिक परिवार अन्तर्गतका १,६९८ प्रजातिका वनस्पतिहरू हालसम्म पाइएका छन्। कर्णाली प्रदेशका उच्च हिमाली खर्कमा गरिएको सर्वेक्षणमा २७ प्रजातिका च्याउहरू पाइएका थिए। यहाँका खर्कहरूमा ४१ प्रजातिका स्तनधारी जनावर, १८२ प्रजातिका चरा, ११ प्रजाति उभयचर, र १४ प्रजातिका पुतली पाइएको छ। पहिचान हुन बाँकी रहेका अझै धेरै वनस्पति, च्याउ तथा वन्यजन्तुहरू पनि यस प्रदेशका खर्कमा हुने विश्वास गरिन्छ।

यी वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमध्ये ७९ वनस्पति, ४६ प्रजातिका स्तनधारी, १० प्रजातिका चार, २ प्रजातिका उभयचर र १ सरीसृप विच संरक्षण संघको रातोसूची अन्तर्गतका विभिन्न बर्गहरूमा सूचीबद्ध। कर्णाली प्रदेशका खर्कहरू जडीबुटीका खानी पनि हुन्। खर्कहरूमा हाल बजारमा विक्री

वितरण भइरहेका १२ औषधीय प्रजातिका जडीबुटीहरू पाइएका छन्। ती जाडीबुटीको व्यापारबाट वार्षिक रूपमा औसत करिब ३ करोड ५० लाख रुपैयाँ राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छ। परिमाणका हिसाबले यस प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यापार हुने पाँच प्रजातिहरू टिमुर, सेतकचिनी, जटामसी, धुपी र पाषाणवेद से कुल मङ्गलेनको ६७% हिस्सा ओगटेका छन्। जडीबुटी मात्रै होइन, कर्णालीका खर्कहरूमा ८७ प्रजातिका जङ्गली खानयोग्य वनस्पति तथा प्रजातिका खानयोग्य व्याउको पनि पहिचान भएको छ। जडीबुटी तथा खाद्य प्रजातिहरूका अतिरिक्त, कर्णालीका खर्कहरूले प्रदान गर्ने सबैभन्दा महत्वपूर्ण पारिस्थितिकीय सेवा पशु चरन हो। यहाँका खर्कहरूमा २१ लाख ६० हजारभन्दा बढी पोतु जनावरहरूले बारचान गर्दछन्। पशुपालन वहाँका अधिकांश मानिसहरूको जीविकार आर्थिक उत्पादनको आधार हो। पशुपालनबाट हुने दूध, मासु र ऊन आदि उत्पादनहरूले स्थानीय अर्थतन्त्रमा अत्यन्त महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन्। साथै, उसले स्थानीय जनताको आहार आवश्यकतामा योगदान दिनुका साथै खेतबारीका लागि मत्को आपूर्ति पनि गर्दछ। उच्च उचाइका खर्कहरूमा पाइने भाडीदार वनस्पति र गुईठाले खाना पकाउनका लागि घरायसी ऊर्जाको स्रोतका रूपमा पनि प्रयोग हुने गर्दछ।

खर्जले स्थानीय वासिन्दाका लागि जडीबुटीर खाद्यान्नजस्ता सामग्री मात्रै होइन, तल्लो तटीय वासिन्दाका लागि पानी लगायतका सेवाहरू पनि प्रदान गर्दछ। कर्णाली प्रदेशका उच्च भूभागका पानीका मुहार हुन्। हिउँदमा हिउँ जम्ने त्यस्ता स्थानहरूमा वर्षाधाममा हिउँ पम्लिएर आउने पानीले तल्लो तटीय क्षेत्रका खालालाई तिदिन मद्दत पुयाउँछ। खर्कमा पाइने वनस्पतिले माटो बम नहिने र भूक्षय रोक्ने भएकाले माटो संरक्षणमा योगदान पुन्याउँछन्।

खर्कमा पाइने अनस्पतिले आफ्नो शरीरमाटोमाफत वायुमण्डल गर्ने भएकाले कार्बन सन्तरण गरी जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरणमा पनि योगदान पुयाउँछन्। नकारात्मक असर पारेको सन्दर्भमा यहाँका

खर्कमा पनि त्यस्तै प्रभाव परेको अनुमान गर्न सकिन्छ, यद्यपि यसको विशिष्ट अध्ययन सीमित छ। मिचाहा, पशुवस्तुले नखाने भार तथा भाडीदार वनस्पतिको फैलावट खर्क खस्किनुको अर्को प्रमुख कारण हो। नेपालमा हालसम्म रिपोर्ट भएका ३० प्रजातिका मिचाहा वनस्पति मध्ये १७ प्रजाति कर्णाली प्रदेशमा पाइएका छन्। तथापि हावापानी उपयुक्तताको आधारमा यस प्रदेशमा २१ प्रजातिसम्म फैलिन सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ, त्यसकारण प्रजाति फैलिने जोखिम उच्च छ। हाल यस्ता मिचाहा प्रजातिहरू खर्क क्षेत्रमा धेरै नफैलिएका भएतापनि, खर्क भएका क्षेत्रमा भाडी/बुट्यान तथा गाईवस्तुले नखाने चाउले, हलहले जस्ता अपाच्य वनस्पतिहरूको फैलावट भने उल्लेखनीय छ। मसले खर्कको बैविक विविधता र पारिस्थितिकीय स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पारिरहेको छ र खर्कमा आधारित आर्थिक सामाजिक सम्बन्धहरूलाई पनि क्रमशः जोखिमतर्फ धकेलिरहेको छ।

उच्च हिमाली चरन क्षेत्रमा प्रदूषण (हाल सानो स्तरमा भएतापनि) निरन्तर बढ्दो छ। विशेष गरी यासागुम्बा लगायत बडीबुटी सङ्कलनकर्ताहरूका गतिविधि, घरेलु पर्यटकको संख्यामा वृद्धि, तथा स्थानीय समुदायमा तत्कालै नसड्ने नगल्ने प्लास्टिकजस्ता सामग्रीको बढ्दो प्रयोगका कारण चरन क्षेत्रहरूमा फोहर र प्रदूषण बढिरहेको छ। बासागुम्बा सङ्कलन समयमा प्रत्येक वर्ष हजारौं सङ्कलकहरूले उच्च भेगका खर्कमा छोड्ने चाउचाउ बिस्कुटका खोल, थोत्रा कपडा, त्रिपालका टुक्रा, सिसा र प्लास्टिकका बोठलहरूले खर्कहरूलाई फोहर बनाउँदै लगीरहेका छन्।

जसको कारण खर्कको स्वास्थ्यमा तथा त्यहाँ आश्रित जङ्गली जनावरको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पुगिरहेको छ। खर्कको दिगोपनका लागि अर्को चुनौती भनेको खर्कका स्रोतहरूको अत्यधिक मानवीय दोहन हो। अव्यवस्थित नदीबुटी सङ्कलन, अत्यधिक चरन, तथा वन्यजन्तुको बोरी र अवैध शिकार जस्ता दोहनकारी गतिविधिले खर्कको जैविक विविधतामा नकारात्मक असर पारिरहेका छन्।

१३ वर्षमा...

छ।' संरक्षित क्षेत्रमा डढेलो पुगनुले वन्यजन्तुको बासस्थान, जैविक विविधता र पारिस्थितिक प्रणालीमा दीर्घकालीन असर पार्न सक्ने भएकाले सरोकारवाला निकायले समयमै समन्वय र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने उनको भनाइ छ।

विभागको तथ्याङ्क अनुसार यस वर्ष पुसमा ३६, माघमा ३५ र फागुनमा ५० डढेलोका घटना अभिलेख भएका छन्। वन डढेलोका करिब ९० प्रतिशतभन्दा बढी घटना वैशाख, पुस, माघ र फागुन महिनामा केन्द्रित रहेको प्रतिवेदनले देखाएको छ।

तराई-चुरे र मध्यपहाडी क्षेत्र उच्च जोखिममा

स्थानगत विश्लेषणले तराई-चुरे क्षेत्र तथा मध्यपहाडी वन क्षेत्र वन डढेलोको दृष्टिले सबैभन्दा संवेदनशील देखाएको छ। विशेष गरी सुदूरपश्चिमको तराई-चुरे क्षेत्र, चितवन-मकवानपुर वन क्षेत्र, सुर्खेत आसपासका वन क्षेत्र तथा बर्दिया-बाँके तराई क्षेत्रमा डढेलो बढी केन्द्रित भएको पाइएको छ।

राष्ट्रपति चुरे तराई-मधेश संरक्षण विकास समितिका सदस्य कमला ओली सिवाकोटीले चुरे क्षेत्रमा सञ्चित सुख्खा इन्धन पदार्थ, लामो सुख्खा अवधि, न्यून आर्द्रता र मानव गतिविधिको वृद्धि वन डढेलो बढ्नुका प्रमुख कारण भएको बताए। उनले भने, "हामी सरोकारवालसँग र सम्बन्धित इकाइहरूसँग समन्वय गर्दै प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका छौं, ताकि समुदायस्तरमै डढेलो रोकथामका उपायहरू बुझ्न र लागू गर्न सक्ौं।" तर, चुरेमा प्रभावकारी डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनका लागि पर्याप्त बजेट नहुनु मुख्य चुनौती रहेको उहाँले औल्याउनुभयो।

पूर्वतयारी र समुदायको भूमिका आवश्यक नेपालमा अधिकांश वन क्षेत्र सामुदायिक व्यवस्थापन अन्तर्गत रहेकाले वन डढेलो नियन्त्रणमा स्थानीय समुदाय र वन उपभोक्ता समूहको भूमिका महत्वपूर्ण मानिएको छ। सामुदायिक वन उपभोक्ता महासङ्घ (फेकोफन) का अध्यक्ष ठाकुरप्रसाद भण्डारीले डढेलो नियन्त्रणका लागि पूर्वतयारी र व्यापक सचेतना आवश्यक रहेको बताए। उनका अनुसार वन क्षेत्रमा इन्धन व्यवस्थापन, प्रारम्भिक चेतावनी प्रणालीको विकास तथा समुदायको सक्रिय सहभागिता बिना डढेलो नियन्त्रण प्रभावकारी हुन सक्दैन।

गर्मी मौसम सुरु भएसँगै सम्भावित डढेलोको जोखिमलाई ध्यानमा राख्दै समुदायस्तरमा पूर्वतयारी र सूचना प्रवाहका अभियान सञ्चालन गरिएको उनले जानकारी दिए। 'डढेलो लाग्न सक्छ भन्ने पूर्वसूचना

र खबरदारीका लागि अभियान चलाइएको छ,' भण्डारीले भने। आगलागी नियन्त्रणका क्रममा जोखिमपूर्ण दुर्घटना हुन सक्ने, आगो नियन्त्रणबारे पर्याप्त जनचेतना अभाव रहेको र आवश्यक उपकरणको कमी प्रमुख समस्या रहेको उनले औल्याए।

नेपाल वन प्राविधिक सङ्घ (एनएफए) का अध्यक्ष राकेश कर्णले वन डढेलो नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी वन व्यवस्थापन अपरिहार्य रहेको बताए। उनका अनुसार जहाँ वन व्यवस्थापन गरिएको छ, त्यहाँ डढेलोका घटना न्यून देखिएका छन्, तर व्यवस्थापन नभएका क्षेत्रमा समस्या जटिल बन्दै गएको छ। 'वन व्यवस्थापन भएको ठाउँमा डढेलो कम हुन्छ, संरक्षण पनि राम्रो हुन्छ, र स्थानीयस्तरमा रोजगारी तथा आमदानीका अवसर पनि बढ्छन्,' उनले भने, 'तर, वन व्यवस्थापन अझै पनि राज्यको प्राथमिकतामा पर्न सकेको छैन।'

वन डढेलो...

आगोले पनि ठूलो डढेलोको रूप लिन्छ।

त्यसैले मौसम परिवर्तनले जोखिम बढाएको छ।

सुरक्षा निकाय र स्थानीय तहसँग समन्वय कसरी भइरहेको छ ?

जिल्ला वन सुरक्षा समन्वय समितिमार्फत प्रमुख जिल्ला अधिकारीको नेतृत्वमा नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना र अन्य निकायसँग समन्वय हुन्छ। आगलागी भएको अवस्थामा तत्काल संयुक्त रूपमा नियन्त्रणमा लाग्ने व्यवस्था गरिएको छ।

जनशक्ति, उपकरण र बजेटका हिसाबले कस्ता चुनौती छन् ?

बजेट सीमित भए पनि सामुदायिक वन उपभोक्ताहरू, सुरक्षाकर्मी र कर्मचारीको सहकार्यबाट काम भइरहेको छ। जनशक्ति

व्यवस्थापन सम्भव भए पनि चुनौतीपूर्ण अवस्था भने अवश्य छ।

फायरलाइन (अग्निरेखा) भनेको के हो ?

वन क्षेत्रमा ३-६ मिटर चौडाइमा सबै वनस्पति हटाएर बनाइने खाली क्षेत्रलाई फायरलाइन भनिन्छ। यसले एक ठाउँको आगो अर्को ठाउँमा फैलिनबाट रोक्छ।

डढेलो न्यूनीकरणका अन्य उपायहरू के हुन् ?

वनभित्रका बाटो वरिपरि पातपतिङ्गर सफा गर्ने, ज्वलनशील पदार्थ हटाउने, र जनचेतना बढाउने प्रमुख उपायहरू हुन्। मानिस सचेत भए डढेलो धेरै हदसम्म घटाउन सकिन्छ।

जानीजानी आगो लगाउनेलाई कस्तो कानुनी सजाय हुन्छ ?

वन ऐन २०७६ अनुसार वनमा आगो लगाउनेलाई खतिको विगो असुल गरी ३

वर्षसम्म कैद वा १० हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन सक्छ। सूचना दिने व्यक्तिको पहिचान गोप्य राख्ने व्यवस्था पनि छ।

स्थानीय समुदायको भूमिका कति महत्वपूर्ण छ ?

अत्यन्त महत्वपूर्ण छ। स्थानीय मानिस सचेत भए डढेलो हुनै दिँदैनन्। लागिहाले पनि सामूहिक प्रयासबाट सजिलै नियन्त्रण गर्न सकिन्छ।

नागरिकहरूले के-कस्ता सावधानी अपनाउनुपर्छ ?

वन हाम्रो सम्पत्ति हो भन्ने बुझ्न आवश्यक छ। वनमा बिडी-चुरोट नफाल्ने, जानीजानी आगो नलगाउने, र वन संरक्षणमा जिम्मेवार बन्ने हो भने डढेलो धेरै हदसम्म नियन्त्रण गर्न सकिन्छ।

तस्वीर बोलछ

वन डटेलो नियन्त्रणको तयारीमा
डिभिजन वन कार्यालय सुर्खेतको टिम

डिभिजन वन कार्यालय दैलेखको जीर्ण घर व्यवस्थापन

जाजरकोटमा विद्यालयस्तरिय
लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण कार्यक्रम

जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति सुर्खेतको बैठक

सल्यान जिल्लाका १६ वटा सामुदायिक
वनहरूमा दिगो वन व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु

घाइते अवस्थाको गिद्धको उपचार

प्लाष्टिक भोला प्रतिबन्ध सम्बन्धी कार्ययोजना, २०७८ को कार्यान्वयन सम्बन्धमा सार्वजनिक सूचना

प्रस्तुत विषयमा नेपाल सरकारले जारी गरेको “प्लाष्टिक भोला प्रतिबन्ध सम्बन्धी कार्ययोजना, २०७८ तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थबाट हुने वातावरणीय प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न ४० माइक्रोन भन्दा पातलो प्लाष्टिकको उत्पादन, आयात, बिक्रि-वितरण र प्रयोगमा बिक्रम संवत् २०८२ मंसिर १ गते देखि लागू हुने गरी रोक लगाएको हुँदा यस प्रदेश अन्तर्गत स्थापित तथा सञ्चालित प्लाष्टिकजन्य उद्योगहरूले ४० माइक्रोन भन्दा पातलो प्लाष्टिक उत्पादन गरे नगरेको अवस्था यकिन गरी कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहयोग गरीदिन हुन सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई अनुरोध छ।

विज्ञान, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन महाशाखा
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय,
कर्णाली प्रदेश, सुर्खेत

वन डढेलो लाग्ने कार्य नगर्न र गर्न नदिन उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालयको अनुरोध

सुस्वास्थ्य शुरु भएसँगै यस प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा वन डढेलोका घटनाहरू वृद्धि भईरहेको र वन डढेलो लगाउनु प्रचलित कानून बमोजिम दण्डनीय कार्य भएकोले वन डढेलो लाग्ने कुनै पनि कार्य नगर्न र कोही कसैला गर्न नदिनको लागि उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यो सूचना जारी गरेको छ। साथै वन डढेलोका घटनाहरू देखेमा सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह र डिभिजन वन कार्यालय तथा सुरक्षा निकायहरूलाई तत्काल जानकारी गराउनु हुनको लागि समेत अनुरोध छ।

वन डढेलो नियन्त्रणको लागि सबै डिभिजन वन कार्यालयमा वन डढेलो फोकल टिम निर्माण गरी तैयारी अवस्थामा राख्नको लागि समेत सबै सब-डिभिजन वन कार्यालयहरूलाई यो सन्देश जारी गरिएको छ।

कर्णाली प्रदेश सरकार
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वीन्दनगर, सुर्खेत

हाम्रो पर्यावरण

- प्रमुख संरक्षक** : मा. सुरेश अधिकारी, मन्त्री, उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय
संरक्षक : श्री अजीत कुमार कर्ण, सचिव, उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय,
सल्लाहकार : श्री शेर बहादुर श्रेष्ठ, प्रदेश वन निर्देशक, उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय
कानूनी सल्लाहकार : श्री खगेन्द्र खत्री शाखा अधिकृत (कानून) उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय
संयोजक : श्री शेर बहादुर परियार, महाशाखा प्रमुख, वन व्यवस्थापन तथा जैविक विविधतासंरक्षण महाशाखा
सदस्यहरू : श्री महेश नेपाली, वन अधिकृत, योजना शाखा
सदस्य-सचिव : श्री निसा उपाध्याय, जलाधार व्यवस्थापन अधिकृत, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन शाखा